

ESIRAADIN PERUSTELUT LEA-FINALISTEISTA 2.6.2020

Esa Leskinen – Sami Keski-Vähälä: Yhdestoista hetki

Erään raatilaisen sanoin, ”Jos joku tulevaisuuden arkeologi löytäisi Yhdennentoista hetken jostain raunioista, hän saisi siitä jonkin käsityksen, mitä ihmettä meidän aikanamme oikein tapahtui.” Se on kuin artefakti, aikalaispuheenvuoro. Se on pettämättömällä ajatuksella ja etiikalla koottu kollaasi lähihistorian tapahtumakuluista ja vääjäämättömästi lähestyvistä, ekokatastrofin värittämästä tulevaisuudesta. Se uskaltaa ajatella näytelmää paikkana, jonka kautta me – lukijat, katsojat, kansalaiset – voisimme yrittää ymmärtää nykyhetkeä, mennyttä ja tulevaa, eikä pelkästään metaforien tai tarinoiden vaan todellisten käännteiden kautta. Suorassa kantaottavuudessaan se on kuin pamfletti.

Näytelmästä välittyvä ehjä ja kirkas esteettinen ja tekstillinen visio – siitä huolimatta ja juuri siksi, että se koostuu lähes kokonaan todellisilta henkilöiltä lainatuista puheenvuoroista. Näin Yhdestoista hetki nostaakin keskiöön näytelmäkirjailijuiden dramaturgisen puolen: kokoajan ja valitsijan roolin. Samalla se näyttää hienolla tavalla, miten päivänpolttava ajankohtaisuus – usein korostuvan ajattomuuden sijaan – voi myös olla taiteellisesti korkeatasoisen näytelmätekstin hyve.

Yhdestoista hetki on myös eräänlainen tekstillisesti huippuunsa hiottu tihentymä tietystä poliittisen dokumenttiteatterin tyylistä, jonka perustuksia on valettu jo pitkään. Raati tahtoo valinnassaan nostaa esiin myös tämän pitkäjänteisen kehittämisen arvon, sekä lukuisten taustatoimittajien ja haastattelijoiden tekemän työn näytelmän takana.

Sirkku Peltola: Koiran morsiamet

Sirkku Peltolan Koiran morsiamet kertoo yhteiskunnan ja mielen rajoille ajautuneesta, vanhenevasta naisesta, tämän sisaresta, ja pakkomielleisen kiinnostuksen kohteena olevasta pariskunnasta, ja pelinappulaksi joutuvasta, karvattomaksi jalostetusta koirasta. Esiraati arvosti teoksen potentiaalia tavoittaa monenlaisia yleisöitä, kuvauksen kohteena olevaa aihetta sekä teoksen kykyä liikuttaa harkitulla tyyllillään.

Koiran morsiamet -näytelmää olisi mahdollista esittää monenlaisissa paikoissa ja monella tavalla. Teksti mahdollistaa erilaisia tulkintoja olematta piiruakaan epäselvä, mutta sen kertomusta voi myös tulkita ilman erityistaitoja, juonen tasolla. Koiran morsiamet on tämän päivän älykästä, syvää ja kantaottavaa kansanteatteria, mutta teksti taipuisi vaivatta vaativampiinkin tulkintoihin.

Koiran morsiamet käsittelee ajankohtaista ja kipeydessään vähälle käsitte lylle jäänyttä aihetta. Yksinäisyys ja matala sosioekonominen status sekä naispäähenkilöt tuntuvat kohtaavan kotimaisessa näytelmäkirjallisuudessa aniharvoin. Myös tyyllisesti Koiran morsiamet on harkittu ja arvokas kokonaisuus. Tapahtumien kuvauksessa ja mieleltään järkkyleneiden, osattomien henkilöiden dialogissa on herttaisuutta, joka tuo kierosti mieleen kellarissa asuvista äidistä ja tyttärestä kertoneen, Neil Hardwickin Napaseutu-sarjan 1990-luvulta. Kokonaiskuva ja viittauksen kohteena oleva yhteiskunta vain ovat tyystin erilaiset. Eikä tässä maailmassa pudota jaloilleen. Loppua kohti teos avaa yhä monitulkintaisempia kerroksia. Peilikuvamainen käänne olisi tulkittavissa todellisuuden tasojen, näkökulmahenkilön tai vaikkapa kaksoisolentomotiivin kautta. Tekstinä Koiran morsiamet antaa tulkitsijalleen sen, mitä tämä on valmis näkemään, ja toimii jokaisella tasolla alusta loppuun.

Muun kirkkauden ohessa hahmojen puhuma kieli on omalakista – yksinkertaista, paikallistumatonta ja runollista. Koiran morsiamet on kauttaaltaan pelkistetty ja siinä piilee sen syvyys.

Milja Sarkola: Harriet

Milja Sarkolan Harriet on kiehtova tutkimusmatka menneisyyteen ja samalla tarinankerrontaan ja sen seurauksiin. Karjalankannaksella, juuri ennen Suomen sisällissodan päättymistä, kirjoittajan isoisoäiti Harriet Thesleff lähti kahden majurin kanssa ajomatkalle, jonka aikana toinen majureista kuoli. Oliko kyseessä onnettomuus, hyökkäys vai intohimomurha?

Harriet on varsinainen antidekkari. Se on salapoliisikertomus, joka palaa aina uudestaan alkuun eikä löydä vakuuttavaa loppuratkaisua, mutta synnyttää silti dekkarimaisen intensiivisen jännitteen, kun kertomus kasvaa, kääntyy ja muuttaa muotoaan yhä uudestaan. Mistä tarina syntyy ja mikä on sen suhde todellisuuteen? Mitä seurauksia tarinalla on ja kuinka pitkälle ne ulottuvat? Teos syventyy poikkeuksellisella tavalla historiantutkimuksen ja dramaturgian väliseen suhteeseen ja etsii uutta muotoa, jolla syventyä menneisyydestä kertomisen ja muistin kysymyksiin.

Raatilaiset arvostivat teoksen kykyä ylittää oma kontekstinsa. Vaikka teoksessa kuvataan valkoista yläluokkaa, kuvaustapa ja kysymyksenasettelu on avoin kaikille ja mahdollista esittää eri tavoin. Myös päähenkilön kautta luotu naiskuva tuntui raikkaalta.

Harriet on äärimmilleen hiottu teos, jonka pienet yksityiskohdat ja tarkat nyanssit synnyttävät nautinnollisen esteettisen kokemuksen. Raatilaiset olivat vaikuttuneita myös teoksen kauniista kielestä.

Saara Turunen: Medusan huone

”Tosi tarkka, ehdoton, raivoisan vihainen.” Muun muassa näillä ilmaisuilla raatilaiset kuvasivat Saara Turusen Medusan huonetta. Useissa vuoden 2019 näytelmissä esitetään kriittinen näkökulma toksiseen maskuliinisuuteen mutta Medusan huoneessa aihe esitetään kuvina. Kuvat ovat tarkkoja kiteytyksiä, mutta antavat myös tilaa vastaanottajan reaktioille ja assosiaatioille. Kuvat kutsuvat esiin ruumiillista kokemusta ja väkivallan tunnistamista.

Antiikin mytologiasta mukaan nostettu Medusa syventää ajankohtaista keskustelua ja osoittaa samalla, kuinka syvällä kulttuuriperintömme naisvihamielisyys lymyää. Teoksen kontekstissa intertekstuaaliset viittaukset klassikkoteoksiin havainnollistavat perinteen voimaa ja läsnäoloa nykyajassa. Medusan huoneen unenomaisissa kohtauksissa toistuvat kulttuurissamme yhä voimallisena vallitsevat tyypistävät naiskuvat, mitätöinti ja hiljentämisen perinne.

Teoksen vahva visio näyttäytyi raadin silmissä hauskan hankalana. Miten teos voi toteutua näyttämöllä uusina tulkintoina? Miten näyttelijät ratkaisevat teoksen asettaman haasteen? Medusan huone ei päästä ketään helpolla, mikä on raatilaisten mielestä suuri ansio.